

Στρατός και ναρκωτικά

Η παρουσίαση ενός κειμένου με αυτόν τον τίτλο σ' ένα έντυπο όπως η Ουτοπία θα ήταν κυριολεκτικά αδιανόητη πριν από όχι πολλά χρόνια. Κι αυτό γιατί, εκτός από το σαφώς ασφυκτικότερο κλίμα περιορισμού της ελευθερίας της έκφρασης και την αυστηρότερη λογοκρισία που επικρατούσαν στο πρόσφατο παρελθόν, η διάδοση των ναρκωτικών στις τάξεις των Ενόπλων Δυνάμεων (Ε.Δ.) της χώρας ήταν γενικά πολύ περιορισμένη. Αφορούσε σποραδικά, συνήθως, κρούσματα, που μόλις εντοπιζόνταν, απομακρύνονταν κατά κανόνα αστραπιαία από το στρατιωτικό περιβάλλον, χωρίς να εκτίθενται στη δημοσιότητα. Η προσωπική μου εμπειρία μετά από μια μακρά θητεία στο Υγειονομικό Σώμα της Πολεμικής Αεροπορίας συμφωνεί με την παραπάνω εκτίμηση.

Στις τελευταίες όμως δύο δεκαετίες, η ειδυλλιακή αυτή εικόνα έχει αλλάξει ριζικά. Καθώς η μαστίγα των ναρκωτικών επλήξε με ορμή την ελληνική κοινωνία —και ιδίως τις νεότερες πληθυσμιακές της ομάδες—, εισέβαλε και στο πιο κλειστό της τμήμα, το Στρατό, ανατρέποντας όλους τους υπάρχοντες φραγμούς. Έτσι σήμερα τα ναρκωτικά στις Ε.Δ. συνιστούν ένα μέγα και διαρκώς σγκοιμένο πρόβλημα, παρόλο που αποφεύγεται να ομολογείται από τους ιθύνοντες, οι οποίοι επιμένουν να το θεωρούν ταμπού.

Τα κατά τα άλλα λαλιότατα ΜΜΕ αγνοούν συστηματικά την κατάσταση, παρόλο που οι σχετικές μαρτυρίες χιλιάδων νέων που υπηρετούν βοούν και διαδίδονται ευρύτατα στο οικογενειακό και φιλικό τους περιβάλλον*.

Ο Στέφανος Παπαγεωργίου είναι γιατρός, απόστρατος Υποπτέραρχος της Πολεμικής Αεροπορίας

* Εξάφριση αποτέλεσε μια σχετικά πρόσφατη (10.1.99) εκπομπή του καναλιού STAR γι' αυτό το θέμα, στην οποία, μετά από προσκληση, έλαβα μέρος ως εκπρόσωπος της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων «Πολίτες Χωρίς Δεσμά». Η εκπομπή είχε υψηλή ακροαματικότητα και έβγαλε στον αέρα αρκετά ενδιαφέροντα στοιχεία, στα οποία θα αναφερθούμε παρακάτω.

Στο σημείο αυτό ας περιοριστώ σε δύο μόνο σχόλια σχετικά μ' αυτή: Πρώτον, ότι, ενώ κατά τη διάρκεια της οργάνωσής της, κ. Κ. Χαριδαρέας, υποσχέθηκε πολλές φορές στους ακροατές ότι θα τη συνεχίσει σ' ένα δεύτερο μέρος πολύ σύντομα, κάτι τέτοιο δεν έχει συμβεί μέχρι σήμερα. Άγνωστο τι μεσολάβησε, εκτός από διάφορες φήμες που ακούστηκαν ότι ο εκνευρισμός των υψηλά ισταμένων του ΥΕΘΑ για οσα βήγχαν στην επιφάνεια ήταν μέγας. Δεύτερον, τέσσερις μόλις μέρες μετά την εμφάνισή του στο κανάλι, ο εκπρόσωπος της Επιτροπής Αλληλεγγύης Στρατευμένων κ. Κ. Φωτάκης διασώθηκε από θάνατο, όταν η χειροβομβίδα μεγάλης ισχύος την οποία «άγνωστα» χέρια είχαν τοποθετήσει στο αυτοκίνητό του από καθαρή τύχη δεν εξερράγη! Το μήνυμα ήταν σαφές: Εν μέσω Δημοκρατίας και στην πορεία υλοποίησης του οράματος της ΟΝΕ, στο οπλοστάσιο αυτών που πασχίζουν να διατηρηθεί το πέπλο σιωπής γύρω από τις Ε.Δ. περιλαμβάνονται και οι δολοφονικές αποπειρές, άρα «καθιστά καλά»...

Η κορυφή του παγόβουνου

Προσπαθώντας τώρα να διεισδύσει κανείς στην ουσία του προβλήματος, θα αναρωτηθεί λογικά ποια είναι η έκτασή του, για τι αριθμούς μιλάμε;

Δυστυχώς, όσο κι αν φαίνεται περίεργο για ένα ζήτημα τέτοιας σοβαρότητας, επίσημα στοιχεία δεν υπάρχουν, εφόσον δεν έχουν πραγματοποιηθεί υπεύθυνες έρευνες και μελέτες από τους αρμόδιους φορείς των Ε.Δ. Επομένως, όποια νούμερα ή ποσοστά δηλώνονται από τους κύκλους του ΥΕΘΑ είναι ουσιαστικά αυθαίρετα και θυμίζουν λιγάκι τους οικονομικούς δείκτες που προβάλλουν συνήθως οι εκάστοτε κυβερνήσεις, προσαρμόζοντάς τους στις εκάστοτε πολιτικές τους. Οι εκπρόσωποι των τριών Κλάδων (ανά ένας Ανώτερος Αξιωματικός-Ψυχίατρος για Στρατό Ξηράς, Ναυτικό και Αεροπορία) στην εκπομπή του STAR προσπάθησαν, χωρίς να είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικοί, αφού δεν παρουσίασαν δεδομένα, να πείσουν τους τηλεθεατές ότι το ποσοστό των χρηστών σήμερα κυμαίνεται στο 2% του προσωπικού. Έτσι, κατέληξαν στο βολικό συμπέρασμα ότι, εφόσον η αναλογία στην υπόλοιπη ελληνική νεολαία, όπως εμφανίστηκε σε πρόσφατες έρευνες στον Τύπο, φτάνει σε διψήφιους αριθμούς, το Στράτευμα δεν αντιμετωπίζει σημαντικό πρόβλημα. Ο υπουργός Άμυνας κ. Τσοχατζόπουλος έσπευσε να τους καλύψει, δηλώνοντας με το συνήθη στόμφο ότι το πρόβλημα είναι μάλλον ασήμαντο και ελέγχεται ικανοποιητικά από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Μάλιστα, με τη φόρα που πήρε, πρόσθεσε στο αρμόδιο προσωπικό των ειδικών και Κοινωνιολόγους και Ψυχολόγους, που απορώ ποιος του είπε ότι υπάρχουν και ασχολούνται με τους χρήστες.

Ωστόσο, ακόμα κι αν το ποσοστό του 2% που αναφέρθηκε από τους στρατιωτικούς ψυχιάτρους είναι πραγματικό, μιλάμε πάλι για δεκάδες χιλιάδες νέους, στρατευμένους και μονίμους, που χρησιμοποιούν ναρκωτικά υπηρετώντας στο Στρατό, και όλες οι ενδείξεις συνηγορούν ότι ο αριθμός τους αυξάνει με γρήγορους ρυθμούς. Ούτως ή άλλως, λοιπόν, έχουμε να κάνουμε με ένα ενδημικό νοσηρό φαινόμενο, του οποίου η συγκάλυψη αντί να το περιορίσει θα το κάνει να θεριέψει ακόμα περισσότερο στο εγγύς μέλλον.

Χωρίς αμφιβολία, τα ποσοστά των εμπλεκόμενων με τις ναρκωτικές ουσίες στο Στρατό είναι πολύ μεγαλύτερα απ' αυτά που εμφανίζονται από επίσημα χείλη. Καταρχήν, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι οι πραγματικοί συστηματικοί τοξικομανείς, καθώς και όσοι δηλώνουν ότι είναι, αποκλείονται κατά την κατάταξη σύμφωνα με το κοινό για τους τρεις Κλάδους Προεδρικό Διάταγμα περί Σωματικής Ικανότητας, το οποίο εκδιώκει και άλλους κοινωνικούς παρίες (π.χ. ομοφυλόφιλους, αλκοολικούς) που χαλάνε την εικόνα του Στρατού. Μέχρι τελευταία, όσοι συλλαμβάνονταν να κάνουν χρήση ουσιών στη διάρκεια της θητείας πετιούνταν, επίσης, έξω άρον άρον και είχαν συγχρόνως βαριές ποινικές κυρώσεις. Τώρα, καθώς ο όγκος των παραβατών έχει γεωμετρικά αυξηθεί, οι χρήστες τιμωρούνται με διοικητικές ποινές ελαφρότατες συγκριτικά με το παρελθόν.

Έτσι κι αλλιώς βέβαια, ο στρατεύσιμος ή ο νεαρός μόνιμος που κάνουν χρήση ή διακίνηση φυλάγονται όσο μπορούν για να μην εκτίθενται, οπότε ο εντοπισμός τους δεν είναι πάντοτε εύκολος. Πολύ περισσότερο, μάλιστα, όταν υπηρετούν σε απομακρυσμένες και «ξεχασμένες από το Θεό» μονάδες, όπως συνοριακά φυλάκια, ραντάρ στις κορυφές, κλιμάκια σε νησιά, όπου συχνά ο έλεγχός τους είναι ανεπαρκής. Σ' αυτό το πλαίσιο, ακόμα κι αν

υπήρχαν καλοπροαίρετες και σοβαρές προσπάθειες καταγραφής της κατάστασης, θα προσέκρουαν σε εγγενείς σημαντικές δυσκολίες.

Το πόσο το θέμα «βράζει» φάνηκε από την αντίδραση των ακοατών της επίμαχης εκπομπής, αλλά και από τα τηλεφωνήματα που δέχτηκαν οι προσκεκλημένοι της μετά απ' αυτή. Δεκάδες γονείς, απελτισμένοι, περιέγραφαν παραστατικά τις εμπειρίες των ένστολων παιδιών τους με τις ουσίες, νιν και τέως στρατευμένοι μίλησαν για τη μύηση στα ναρκωτικά και τα κυκλώματα διακίνησης και, τέλος, μόνιμοι Αξιωματικοί και Διοικητές Μονάδων, άλλοι επώνυμα κι άλλοι διατηρώντας την ανωνυμία τους, δήλωναν ιδιαίτερα ανήσυχoi, αναφέροντας ότι το πρόβλημα ξεπερνάει τις δυνατότητές τους και ότι χρειάζονται περισσότερη ενημέρωση και βοήθεια από τις προϊστάμενες αρχές. Ο απόηχος απ' όλη αυτή την ιστορία ενίσχυσε την πεποίθησή μου ότι οι όποιες πληροφορίες διαρρέουν κατά καιρούς αποσπασματικά σχετικά με τα ναρκωτικά στο Στρατό δεν αντιπροσωπεύουν παρά την κορυφή του παγόβουνου.

Φυτώριο ναρκωτικών;

Το φαινόμενο της εκρηκτικής διάδοσης των ναρκωτικών στο Στρατό, όσο δυσάρεστο κι αν είναι, δεν αποτελεί έκπληξη. Θα έλεγε κανείς, αντίθετα, ότι ήταν αναμενόμενο και αναπόφευκτο. Οι παράγοντες που συνδέονται στην εκδήλωσή του είναι ποικίλοι. Ας αποπειραθούμε να θίξουμε τους πιο σημαντικούς:

Πρώτον, στις αρχές τις δεκαετίας του '80 σημειώθηκε και στην Ελλάδα, όπως και διεθνώς, αλματώδης αύξηση της χρήσης ουσιών στο γενικό πληθυσμό, όταν με την παγκόσμια οικονομική κρίση αυξήθηκε κατακόρυφα η προσφορά τους στις βιομηχανικές χώρες από τις χώρες-παραγωγούς του Τρίτου Κόσμου. Με τη λογική των συγκοινωνούντων δοχείων, η μαζική εισοδός τους και στο Στράτευμα ήταν σχεδόν «φυσιολογική». Τα συμφέροντα που διακυβένονται με τη διακίνηση ουσιών είναι τεράστια και ένας τέτοιος «παράδεισος» όπως ο Στρατός δε θα μπορούσε να μείνει ανεκμετάλλευτος. Τα κέρδη από τη διακίνηση ναρκωτικών είναι γενικά αμύθητα: υπολογίζονται σε 3.000% και ο ετήσιος τζίρος του παγκόσμιου λαθρεμπορίου ναρκωτικών λογαριάζεται σε 1,5-5 τρισ. δολάρια, ο δεύτερος κατά σειρά μετά του εμπορίου όπλων².

Στο μεταξύ, τα πρότυπα προϋπήρχαν. Στις αμερικανικές Ε.Δ. τα ναρκωτικά ήταν καθεστώς ήδη από την εποχή του Βιετνάμ. Η ανοχή από την ηγεσία ήταν πλήρης —αν δεν υπήρχε και προτροπή στη χρήση τους—, γιατί ποιος θα πήγαινε να φάει το κεφάλι του νηφάλιος στις ζοιγγλές της ΝΑ Ασίας ή στις ερήμους της Μέσης Ανατολής το 1991 «για τα συμφέροντα των ΗΠΑ»; Παλιότερα μάλιστα, πριν η διακίνηση ουσιών γίνει και στη χώρα μας τόσο άνετη, οι αμερικανικές βάσεις αποτελούσαν σημαντικές πύλες εισόδου. Τώρα δε χρειάζονται πια για το σκοπό αυτό. Παράλληλα, η μαζική υποकुλτούρα, ιδίως η μουσική, που βομβάρδιζε αδιάκοπα τη νεολαία μας όλα τα τελευταία χρόνια δεν έπαψε να αναδεικνύει ναρκομανή είδωλα μέσα από την ξενομανία και το μιμητισμό.

Η ευαίσθητη μετεφηβική ηλικία είναι ιδανικό υπόστρωμα, ειδικά σε συνθήκες οξυμμένης οικονομικής, πολιτικής, πολιτιστικής και ηθικής κρίσης. Να πώς περιγράφει το πώς

στρέφονται σήμερα οι νέοι στα ναρκωτικά η ψυχίατρος, υπεύθυνη της Μονάδας Απεξάρτησης «18 Άνω» (της μεγαλύτερης του ΕΣΥ), κα Κατερίνα Μάτσα:

«... Μέσα σε συνθήκες ακραίας κρίσης, ο ευνάλωτος έφηβος αποξενωμένος, χωρίς ταυτότητα, χωρίς κοινωνικούς δεσμούς, χωρίς κοινωνική αναγνώριση, χωρίς κοινωνικό ρόλο, με έντονο το αίσθημα της εγκατάλειψης και το φόβο της ανεξαρτησίας, με βιώματα διαδοχικών αποτυχιών, χωρίς δυνατότητα πρόσβασης στη διανοητική, συναισθηματική και ψυχολογική ωριμότητα, κλεισμένος στο “γκέτο της εφηβείας” μέσα σ’ ένα κλίμα άκρατου ανταγωνισμού και ατομικισμού, χωρίς δυνατότητα ένταξης στον κοινωνικό ιστό σε επίπεδο επαγγελματικό, οικονομικό, πολιτιστικό, ωθείται τελικά στην ατομική εξέγερση και την αναζήτηση αναισθητικών... Η στροφή προς τις ουσίες εκφράζει την κρίση του πολιτισμού της σύγχρονης κοινωνίας, συμπυκνώνει όλη τη δυσφορία του σύγχρονου ανθρώπου μέσα στην πολιτιστική παρακμή και τα προϊόντα της»³.

Ο «ευνάλωτος έφηβος» στο Στρατό έχει να αντιμετωπίσει, εκτός από τις πιέσεις του ευρύτερου κοινωνικού περιγύρου, μαζί με τις ανασφάλειες της προσωπικότητάς του, επιπλέον και το καταπιεστικό και ανταρχικό πλαίσιο κοινής πειθαρχημένης διαβίωσης, όπου οφείλει υποχρεωτικά να ζήσει για κάμποσους μήνες. ΣΥγχρόνως, οι εφιάλτες για το τι θα κάνει μετά την απόλυση του μαυρίζουν ακόμα περισσότερο τη ζωή. Ας μην ξεχνάμε ότι το ποσοστό των νέων κάτω των 25 ετών στη χώρα μας υπερβαίνει το μέσο όρο της Ε.Ε., που είναι 21,5⁴. Όπως και στη φυλακή, η φυγή από τη μίζερη πραγματικότητα είναι ελκυστική επιλογή: οι τεχνητοί παράδεισοι των ναρκωτικών, καθώς το παράδειγμα βρίσκει διπλά, στο διπλανό κρεβάτι, και η μύηση είναι πολύ εύκολη.

Ατμόσφαιρα γκέτο

Οι ειδικοί φρονούν ότι η εμπλοκή με τα ναρκωτικά είναι προϊόν της συνάντησης μιας ουσίας με μια προσωπικότητα, συχνά ελλειμματική, μέσα σ’ ένα πλαίσιο οικογενειακό, κοινωνικό, πολιτιστικό σε κρίση, σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Προφανώς, η χρονική περίοδος της θητείας είναι ιδανική γι’ αυτή τη μύηση. Υποχρεωτικά ενταγμένοι σ’ ένα καταπιεστικό περιβάλλον που τους πνίγει, αποκομμένοι από οικείους και φίλους, με έντονα αισθήματα ανασφάλειας, μοναξιάς και ανίας, προσπαθώντας να αντέξουν τη ζωή τους που τους φαίνεται αβίωτη, οι ένστολοι νέοι έλκονται στη δοκιμή. Ένα μέρος τους δε θα μείνει εκεί, θα «κολλήσει», θα συρθεί στην εξάρτηση.

Το κλίμα προσφέρεται για ατελεισιμένες και παρακινδυνευμένες κινήσεις. Οι στρατεύσιμοι, αλλά συχνά και οι υπαξιωματικοί και οι νέοι αξιωματικοί, ζουν σε μια στεγανοποιημένη μικροκοινωνία, όπου ουσιαστικά δεν έχουν δικαιώματα. Οφείλουν να υπακούουν και να εκτελούν χωρίς διαμαρτυρία. Μπορεί να γιορτάσαμε με φανφάρες τον περασμένο Δεκέμβριο τα 50 χρόνια από την υπογραφή της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ωστόσο τα πλείστα βασικά της άρθρα που αφορούν θεμελιώδη ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα στις Ε.Δ. παραβιάζονται κατάφωρα⁵.

Η ανταρχική και αντιδημοκρατική δομή των Ε.Δ. είναι κατοχυρωμένη θεσμικά. Η λει-

τουργία του Στρατού διέπεται από Νόμους, Προεδρικά Διατάγματα, Κονονισμούς, Πάγιες Διαταγές (όπως, π.χ., ο Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας, ο Γενικός Στρατιωτικός Κανονισμός 20-1, το Π.Δ. για την Επιλογή και Σωματική Ικανότητα του Προσωπικού), που ρυθμίζουν σχολαστικά όλες τις πτυχές της ζωής μέσα στο «γκέτο». Το αντιδραστικό θεσμικό αυτό πλέγμα, βρετανικής και αμερικανικής έμπνευσης, προέρχεται από τις πιο σκοτεινές περιόδους της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας. Και παρά τα ψιμύθια με τα οποία έχει κατά καιρούς περιβληθεί και τα οποία διαφημίζονται πάντοτε κατά κόρον, παραμένει μέχρι τις μέρες μας ουσιαστικά αναλλοίωτο.

Σ' έναν τέτοιο αναχρονιστικό καμβά είναι εύλογο να φύονται και να θεριεύουν ενύχολα τα «άνθη του κακού». Πατριδοκατληλία, προγονολατρεία, ρατσισμός, σεξισμός, αυταρχισμός, που τροφοδοτούνται από την εκπαίδευση και προάγονται ενίοτε σε ακραίες μορφές από ανώριμες και στρεβλές προσωπικότητες των διάφορων κλίμακων της ιεραρχίας, οι οποίες βρίσκουν να βγάζουν τα ατωθημένα τους προς τους παρακάτω. Η σκληρότητα και η βία έρχονται να προστεθούν στα χαρακτηριστικά της ζωής μέσα στο στρατόπεδο. Έτσι κι αλλιώς, ας μη μας διαφεύγει ότι ο Στρατός εκπαιδεύει άτομα με σκοπό την εξόντωση του εξωτερικού (ενδεχομένως και του εσωτερικού) εχθρού, επομένως δεν μπορεί να είναι «κολλέριο». Οι αμερικανοί εκπαιδευτές, που ως συνήθως δε μασάνε τα λόγια τους, προτρέπουν τους χειριστές της US Air Force να είναι «killers», δηλαδή φονιάδες, και μάλιστα, άριστοι επαγγελματίες στο είδος τους! Και όντως γίνονται.

Σ' αυτό το βαρύ σκηνικό, που για σημαντική μερίδα νέων βιώνεται σαν εφιάλτης —εξ ου και οι απανωτές αναβολές, τα «τρελόχαρτα», το τελετουργικό μέτρημα των ημερών όπως στη φυλακή και η άφατη αγάλλιαση για την απόλυση—, εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια μια απροσδόκητη «διεξόδος»: Χάπια, σιρόπια, ενέσεις, που τα βρίσκει κανείς πανεύχολα κι έτσι δρατετεύει από τη βήναυση καθημερινότητα. Έτσι οι ουσίες, με επικεφαλής την ινδική κάνναβη και τα ηρεμιστικά, τα αντικαταθλιπτικά δισκία, αλλά και η ηρωίνη και η κοκαΐνη, πέρασαν τις πύλες και τις μάντρες των στρατοπέδων. Η υπεροχή αυτή του χασίς συμπίπτει με τα ευρήματα της τελευταίας έκθεσης της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας, σύμφωνα με την οποία η ουσία αυτή έχει τη μεγαλύτερη κατανάλωση ανάμεσα στους νέους σε παγκόσμια κλίμακα⁶.

Όπλο τρομερής ισχύος

Η υποτίμηση του προβλήματος των ναρκωτικών αποτελεί ασίγηγνωστη αφέλεια. Τα κολλοσιαία κέρδη που αποφέρει η εμπορία τους τα κάνει ακατανίκητα. Ο ετήσιος τζίρος τους λίγο απέχει από το ΑΕΠ της Ιαπωνίας, ενώ τουλάχιστον 120 δισ. δολάρια που προέρχονται από ναρκωτικά ξεπλένονται κάθε χρόνο μέσω του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος⁷. Τα «ναρκοχρήματα» απειλούν να ανατινάξουν στον αέρα και διεθνείς αγορές, που οπωσδήποτε δεινοπάθησαν το 1988. Ωστόσο, τα ναρκοδολάρια κυκλοφορούν ελεύθερα, ξεπλένονται νόμιμα και σωφείονται ταχύτατα. Μια φοβερή και νομιμοποιημένη παραιοικονομία μέσα στο αναδιαρθρώμενο καπιταλιστικό σύστημα.

Η Λατινική Αμερική είναι ένα χαρακτηριστικό σύγχρονο δείγμα της τρομερής δύναμης

των ναρκωτικών και των πολιτικών επιπτώσεών τους. Εκεί τα ναρκωτικά είναι η πιο επιτυχημένη κερδοφόρα επιχείρηση. Ειδικά στις χώρες των Άνδεων (Περου, Βολιβία, Κολομβία) όπου παράγεται κοκαΐνη, οι οικονομίες έχουν μετατραπεί σε «ναρκο-οικονομίες». Τα καρτέλ των εμπόρων συμμαχούν με τις άρχουσες τάξεις και διαβρώνουν κυβερνήσεις, Στρατό, ακόμα και τον κλήρο.

Οι Αμερικανοί, με πρόσχημα τον αγώνα κατά των ναρκωτικών, ετεμβαίνουν κυνικά με πράκτορες της CIA και της DEA, αλλά και Στρατό, στήνουν βάσεις και χτυπούν τα ένοπλα αντάρτικα (Περου-Κολομβία). Στο μεταξύ, η υπανάπτυξη και η εξαθλίωση των λαϊκών μαζών, μαζί με τη διαφθορά της εξουσίας, ωθούν τα πολιτικά πράγματα όλο και δεξιότερα με εργαλείο τα ναρκωτικά. Στο Περού του αιμοσταγούς εκλεκτού των ΗΠΑ δικτάτορα Αλμπέρτο Φουτζιμόρι, ο Νο 2 του φασιστικού καθεστώτος, Βλαντίμιρ Μοντεσίνος, πατενταρισμένος πράκτορας της CIA, αποκαλύφθηκε να συνεργάζεται στενά και να χρηματίζεται από το στρατηγό Μπάρι Μακ Κάφρεϊ της Δίωξης Ναρκωτικών των ΗΠΑ⁷. Στην Κολομβία, καθαιρέθηκε τελευταία ο κεντρικός πρόεδρος Ερνέστο Σαμπέρο, γιατί χρηματοδότησε την προεκλογική του καμπάνια με χρήματα των καρτέλ, και εκλέχτηκε ο δεξιός αντίπαλός του Αντρές Παστράνα⁸. Βολιβία και Βενεζουέλα απέκτησαν πρόσφατα επίσης νέους προέδρους, τους Ούγκο Μπάνζερ και Ούγκο Τσάβες αντίστοιχα, εκ των οποίων ο πρώτος χρημάτισε παλιά δικτάτορας της χώρας και ο δεύτερος ήταν πραξικοπηματίας^{9, 10}.

Και επειδή κατά κανόνα κατηγορείται ο Τρίτος Κόσμος ως πηγή όλων των δεινών — και των ναρκωτικών —, ας αναφερθεί ότι η Καλιφόρνια αναδύεται ως ένας από τους μεγαλύτερους παραγωγούς μαριχουάνας στον πλανήτη, ενώ η Ευρώπη εξελίσσεται σε σημαντικό χώρο παραγωγής κάνναβης και συνθετικών ουσιών, σύμφωνα με στοιχεία του ΟΗΕ². Όσο για το ξέπλυμα, η Ελβετία, με το «ιερό» τραπεζικό απόρρητο, και η Φλόριντα, με τις μεγάλες τράπεζες, κυριαρχούν ανάμεσα στους λοιπούς εξωτερικούς τραπεζικούς και φορολογικούς παραδείσους (Καραϊβική, Παναμάς, Ουρουγουά κ.λπ.).

Αυτό, λοιπόν, το φοβερό θηρίο ορθώνεται πίσω από κάθε «βαποράκι» που παίρνει ουσίες για να εξασφαλίσει τη δόση του. Έμποροι, τραπεζίτες, στρατηγοί, δικηγόροι, γιατροί, φαρμακοποιοί, αστυνομικοί και άλλοι πολλοί κινούνται στα ενδιάμεσα στρώματα προσπορίζοντας τελικά πακτωλούς χρημάτων στους μεγάλους, «έντιμους» και νόμιμους κεφαλαιούχους, πολιτικούς και λοιπούς ισχυρούς. Πρόκειται για μια πανίσχυρη Λερναία Ύδρα, προϊόν του συστήματος και ενδεικτικό της παρακμής του.

Κυνήγι με τη σφεντόνα

Απέναντι σ' αυτό το πανίσχυρο και πολυπλόκαμο θηρίο, με τις διεθνείς του διασυνδέσεις και τα πολλαπλά κυκλώματα, που έχει ήδη βάλλει πόδι για τα καλά και στο χώρο των Ε.Δ., η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία τους στέκει μάλλον αμήχανη και προσπαθεί με σπασμοδικά μέτρα να αντιμετωπίσει την κατάσταση. Όπως προαναφέρθηκε, τους συστηματικούς τοξικομανείς τους πετάει έξω, θεωρώντας τους χρόνιους και ανίατους ψυχασθενείς. Γι' αυτούς, δεν ενδιαφέρεται καθόλου, γι' αυτό και δε διαθέτει κέντρα απεξάρτησης. Όταν καλεί τους νέους να έρθουν «να θυσιάσουν για την πατρίδα» —η οποία μονίμως

κινδυνεύει—, οι περιθωριακοί κοινωνικοί αυτοί παρίες την ενοχλούν αφάνταστα, γιατί αμαυρώνουν την εξιδανικευμένη εικόνα του Στρατού που συστηματικά προβάλλεται προς τα έξω. Τους αποβάλλει, λοιπόν, για να ξεμπερδεύει.

Για την υπόλοιπη μεγάλη μάζα των χρηστών που δεν έχουν χαρακτηριστεί ακόμα επίσημα ως «πρεζάκηδες», το κινητήριο και η καταστολή εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται, όπως και παλαιότερα, ως μέσα αντιμετώπισης, μόνο που έχει πλέον γίνει φανερό πως δεν αποδίδουν. Οι υγειονομικοί εκπρόσωποι των Ε.Δ. μας είπαν από τηλεοράσεως ότι τελευταία έχουν ξεκινήσει ευρείες εκστρατείες ενημέρωσης του προσωπικού για τη ζήτηση των ναρκωτικών με ψυχιάτρους που περιδιαβάζουν τις μονάδες και δίνουν διαλέξεις για το θέμα. Κανείς δε θα μπορούσε να αρνηθεί τη σημασία της ενημέρωσης.

Ωστόσο, οι στρατιωτικοί ψυχιάτροι, που είναι και η αιχμή του δόρατος στις απόπειρες αναχαίτισης του προβλήματος, είναι δυστυχώς χαμένοι από χέρι. Παρά την όποια επιστημονική τους επάρκεια και τις συχνά καλές τους προθέσεις, το πρόβλημα τους ξεπερνάει. Χωρίς ειδική εκπαίδευση στο χειρισμό ναρκωμένων, χωρίς σχετική εφαρμοσμένη εμπειρία και χωρίς ειδικά οργανωμένα κέντρα υποστήριξης, περιορίζονται αναγκαστικά στο συχνά άχαρο ρόλο του διεκπεραιωτή και ταυτόχρονα υπόλογου στην αυταρχική ηγεσία.

Από την άλλη πλευρά, οι διάφορες εξαγγελίες περί εκδημοκρατισμού των Ε.Δ., που πομπωδώς εκπέμπουν οι ιθύνοντες, αποτελούν πομφόλυγες για εντυπωσιασμό της κοινής γνώμης. Η τελευταία εξακοντίστηκε τον περασμένο Δεκέμβριο από το ΥΕΘΑ. Ο υπουργός κ. Α. Τσοχατζόπουλος υπέγραψε σχετική απόφαση που προβλέπει ένα δήθεν «επαναστατικό» πιλοτικό πρόγραμμα εκλεγμένων επιτρόπων στρατευμένων, που θα «συμβούλευαν» τη Διοίκηση για διάφορα θέματα — αλλά, βέβαια, δε θα αποφασίζουν. Εξοστιασμένος ο δημοσιογράφος που παρουσίαζε το θέμα από την τόση τόλη, αναρωτιέται αν οι στρατηγοί ανεχθούν τέτοιες «πρωτοφανείς τομές», χωρίς άραγε να δυσανασχετήσουν¹¹. Ας αναφερθεί πως οι εν λόγω επιτροπείς είναι μια ξαναξεσταμένη παραλλαγή του αμερικανόπνευστου θεσμού των συμβούλων της Διοίκησης (counselors), που είχε επιχειρηθεί να εφαρμοστεί στην Πολεμική Αεροπορία στη δεκαετία του '80, αλλά απέτυχε παταγωδώς.

Πάντως, για να είμαστε δίκαιοι, η στάση της στρατιωτικής ηγεσίας να προσπαθεί να απαλλαγεί από τους χρήστες ναρκωτικών προκειμένου να μην προκαλούν ζημιά, αδιαφορώντας ουσιαστικά για τη μοίρα τους, δεν απέχει πάρα πολύ από τη συμπεριφορά της Πολιτείας απέναντι στους πολίτες της που ταλανίζονται από το ίδιο πρόβλημα. Παρόμοιος ιδιότυπος κοινωνικός ρατσισμός κυριαρχεί στη στάση των αρμόδιων οργάνων της, ο οποίος μάλιστα ενισχύεται από τις συστηματικά προβαλλόμενες απόψεις περί σκληρών-μαλακών ναρκωτικών και νομιμοποίησής τους ή την εφαρμογή υποκατάστατων μεθαδόνης. Αποφεύγοντας να επεκταθούμε, γιατί θα ξεφεύγαμε πολύ από τα όρια του παρόντος κειμένου, θα λέγαμε μόνο ότι η εφαρμογή στην πράξη αυτών των αντιλήψεων δεν έχει μέχρι τώρα αποδείξει τεκμηριωμένα την ορθότητά τους.

Δυστυχώς, φαίνεται ότι και η Πολιτεία αδιαφορεί για τα εξαρτημένα στις ουσίες άτομα. Τραγική απόδειξη είναι ότι αυτόν τον καιρό η κυβέρνηση μεθοδεύει το κλείσιμο σημαντικών Μονάδων Απεξάρτησης —όπως η «18 Άνω»—, μη ανανεώνοντας τις συμβάσεις των θεραπειών τους¹². Από τη μια μεριά χροζοδείλεια δάκρυα για τη μάλιστα κι από την άλλη υπονόμηση των Κέντρων Απεξάρτησης.

Σκοτεινός ορίζοντας

Μετά απ' όλα αυτά, το λογικό ερώτημα που προκύπτει είναι αν υπάρχει κάποια λύση στο πρόβλημα και τι πρέπει να γίνει όσο είναι δυνατό συντομότερα.

Είναι βέβαιο πως, αν ληφθούν άμεσα ριζικά μέτρα αλλαγής της αντιδραστικής δομής των Ε.Δ., η κατάσταση θα βελτιωθεί. Η άρση του αυταρχικού-αντιδημοκρατικού νομικού-θεσμικού πλαισίου λειτουργίας του στρατεύματος θα οδηγήσει στο να πνεύσει ένας άλλος αέρας στην ασφυκτική ατμόσφαιρα των στρατοπέδων. Μια δημοκρατική εκπαίδευση-διαπαιδαγώγηση και μια προοδευτική κουλτούρα θα ανακουφίσουν οπωσδήποτε τα προβλήματα διαβίωσης των νέων ένστολων πολιτών, οπότε, εφόσον η πραγματικότητα βελτιωθεί αισθητά, οι τάσεις φυγής απ' αυτή μέσω των ουσιών θα περιοριστούν. Πρόκειται για μέτρα απαραίτητα και απολύτως εφικτά, που απαιτούν πολιτικές αποφάσεις. Ποιος όμως θα τις πάρει;

Παράλληλα, οι Ε.Δ. οφείλουν κι αυτές, σε συνεργασία με την Πολιτεία, να σκύψουν ειλικρινά πάνω στο μέγα πρόβλημα χιλιάδων νέων που βασανίζονται από τις ουσίες και να μην αποστρέφουν την κεφαλή απ' αυτούς, αδιαφορώντας για την τύχη τους. Θα πρέπει να ενδιαφερθούν να καταγράψουν όσο ακριβέστερα μπορούν τις διαστάσεις του προβλήματος, να ενισχύσουν αριθμητικά και ποιοτικά το εξειδικευμένο τους προσωπικό και να οργανώσουν Μονάδες Απεξάρτησης.

Το πρόβλημα από τη φύση του είναι δισεπίλυτο, αφού είναι σύμφυτο με την ύπαρξη Στρατού. Στο σύστημα που ζούμε, όσο κι αν εκδημοκρατιστούν οι Ε.Δ., η καταπίεση και ο αυταρχισμός θα εξακολουθούν να επιβιώνουν με εξάρσεις και υφέσεις, ανάλογα με τις εκάστοτε συγκυρίες. Η μόνη, ίσως, πιθανότητα να απαλλαγεί ο Στρατός από τη σύγχρονη τρομερή μάστιγα των ναρκωτικών είναι να σταματήσουν οι πόλεμοι, να επικρατήσει η ειρήνη ανάμεσα στους λαούς και να παύσει η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Τότε όλη η κοινωνία δε θα χρειάζεται ναρκωτικά, αλλά ούτε και Στρατό. Τρελά όνειρα ή αποκνήματα φαντασίας;

Στη σκληρή και άχαρη σημερινή εποχή, τα ουτοπικά οράματα είναι ίσως η μόνη μας ελπίδα...

Αναφορές

1. Κώστας Μάρκου, «Χειροβομβίδα έξω από τα γραφεία του ΝΑΡ», *εφ. Πριν*, 11.1.99.
2. «Απειλή το ναρκωχόρημα», *Τα Νέα*, 25.2.99 (Αναδημοσίευση από *The Independent*).
3. Κατερίνα Μάτσα, «Ο τοξικομανής σε παρένθεση», *εφ. Νέα Προοπτική*, 19.4.97.
4. «Απαθία, ανασφάλεια και φόβος», *Η Καθημερινή*, 7.1.99 (Αναδημοσίευση από το *Time*).
5. «Οικουμενική Διακηρύξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων», *Η Καθημερινή*, 6.12.98.
6. José Maria Irujo, «Los reyes del hachis, como en el Oeste americano», *El País*, 28.2.98.
7. *Human Rights Watch Report 1997*, «Events of 1996».
8. Pilar Lozano, «Coloubia: capital Washington», *El País*, 25.8.96.
9. Juan Jesús Azavez, «Hugo Banzer, el ex-dictador boliviano», *El País*, 22.9.97.
10. Gabriel Carccia Marquez, «El enigma de los dos Chavez», *El País*, 31.1.99.
11. Νίκος Χασαπόπουλος, «Εκλεγμένοι εκπρόσωποι των στρατευμένων στο στρατό του 2000», *Το Βήμα*, 13.12.98.
12. Κατερίνα Μάτσα, «Οι απεξαρτημένοι διεκδικούν το δικαίωμα στη ζωή», *εφ. Πριν*, 28.2.99.